

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra
Pg.90 1909-2

Kretshandledning

Bevaka strandskyddet

Innehåll

Förord	1
1 Inledning	2
2. Strandskyddsdispens och upphävande av strandskydd i detaljplan	4
2.1 <i>Dispens</i>	5
2.2 <i>Felaktiga strandskyddsdispenser och upphävanden av strandskydd</i>	6
2.3 <i>Möjlighet att överklaga</i>	7
2.4 <i>Argumentation mot dispens och upphävande</i>	9
3. Översiktsplanering inom kommunen	18
3.1 <i>Område för landsbygdsutveckling</i>	18
3.2 <i>Att delta vid framtagandet av översiktsplan</i>	18
3.3 <i>Politiskt påverkansarbete och media</i>	19
3.4 <i>Att överklaga en översiktsplan</i>	19
4. Svartbyggen och otillåtna åtgärder i strandskyddade områden	20
4.1 <i>Olagliga byggen och åtgärder inom strandskyddsområde</i>	20
4.2 <i>Anmälan av olagliga byggen inom strandskyddsområde</i>	21
5. Översyn av utvidgat strandskydd	22
Litteraturtips:	24
Fotnoter	25
Bilagor	27

Text: Joanna Cornelius & Oscar Alarik , Naturskyddsföreningen
Tack till Boel Lanne och Sven Norman

Layout: Carina Grave-Müller, Naturskyddsföreningen

Illustrationer: Oscar Alarik, Naturskyddsföreningen

Omslagsfoto: Naturfotobanken

ISBN: 978-91-558-0074-1

Förord

Allemansrätten och strandskyddet har ett starkt stöd bland svenskarna. Vi har alla en älv, en sjö eller en kust som ligger oss varmt om hjärtat. Ingen vill egentligen spärra av dessa stränder – ändå har just strandskyddet och allemansrätten kommit att ifrågasättas allt mer de senare åren. De sårin-tressen som vill bygga och stängsla är många gånger starka och svåra att stå emot för beslutsfattare i kommuner runt om i landet.

Denna skrift riktar sig främst till de kretsar och länsförbund inom Naturskyddsföreningen som vill värna strandskyddet genom att bevaka den strida strömmen av så kallade dispenser och upphävanden från strandskyddet. Vägledningen visar hur man griper in i olika beslutsprocesser och hur man överklagar ärenden som rör strandskydd. Vi vill också ge en överblick över lagstiftningen på området.

Från och med 1 januari 2010 gäller i helhet den nya lagstiftningen om strandskydd som bygger på regeringens proposition ”Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden”. Det har tillkommit nya så kallade särskilda skäl att ge dispens från strandskyddet, samtidigt som kommunerna fått större makt över besluten. De nya reglerna innebär försämringar för den biologiska mångfalden och möjligheten för allmänheten att vistas i strandnära miljöer. Därför är det också viktigare än någonsin att slå vakt om strändernas naturvärden och friheten att röra sig i skog och mark.

Mikael Karlsson
Ordförande, Naturskyddsföreningen

1. Inledning

Strandskyddet är en uppsättning regler i miljöbalken som skyddar stränder utmed sjöar, vattendrag och kust. Även om man kan se ett tilltagande slarv med reglerna i vissa landsändar, har skyddet varit effektivt. Tack vare strandskyddet har vi idag intakta stränder i långt högre utsträckning än de flesta länder. Särskilt de närmaste milen utanför städerna och attraktiva kuststräckor hade varit tätt bebyggda utmed stränderna utan strandskyddet. Dagens promenadstråk hade varit privata bryggdäck, altaner och gräsmattor omgivna av staket och förbudsskyltar.

Strandskyddet är därför en viktig del av allemansrätten. Utan skyddade stränder skulle många av de områden som folk söker sig till inte vara tillgängliga. De flesta av oss vill ju gärna ta vägen utmed en bäck eller en sjöstrand; inte sällan är det ju själva belöningen med utflykten vi ser framför oss när vi går ut genom dörren.

Men värdet med strandskyddet är betydligt större än så. Det är också ett viktigt skydd för värdefulla växtsamhällen och djur samt en lång rad arter som har anknytning till stränderna. Av de 4261 arter som av Artdatabanken 2010 klassades som rödlistade är 1797 knutna till strand- eller vattenmiljöer.

Strandskyddet är också viktigt ur klimatsårbarhetssynpunkt. Eftersom det råder ett principiellt förbud mot att bygga utmed stränderna, har vi i Sverige inte heller lika många hus, vägar och avloppsanläggningar som kan drabbas av de skred och översvämningar som väntas bli effekten av klimatförändringarna.

Det generella strandskyddet infördes genom 1952 års strandlag, med huvudsyfte att skydda allmänhetens tillgång till stränderna. 1964 fördes reglerna in i den nya naturvårdslagen. Efter en ändring 1994 utvidgades syftet till att även omfatta bevarandet av goda livsvillkor på land och i vatten för djur- och växtlivet. Det största skyddet ansågs avgörande för att värna de många olika värden och funktioner som stränderna har även ur ett ekologiskt, ekonomiskt och samhälleligt perspektiv.

Strandskyddet innebär ett principiellt förbud mot att vidta vissa åtgärder, till exempel att uppföra byggnader, inom strandskyddat område. Det skyddade området är 100 meter från strandlinjen både på land och i vattenområdet och inkluderar även vattenytan och undervattensmiljön. Länsstyrelsen kan under vissa förutsättningar utvidga strandskyddet upp till 300 meter om det behövs för att säkerställa strandskyddets syften. Dispens från förbudet får bara ges om det finns särskilda skäl. Trots det formellt starka skyddet har allt fler stränder bebyggts, till nackdel för friluftslivet och en lång rad växt- och djurarter. Särskilt nära tätorter har det på sina håll blivit ont om stränder för bad, promenader, sportfiske och andra friluftaktiviteter. Den bakomliggande orsaken är det extremt höga intresset för att bygga i strandnära lägen och en generös kommunal dispensgivning.

Denna handledning ger en genomgång av bestämmelserna kring strandskydd och relevant domstolspraxis och ger stöd i argumentation vid ärenden som rör felaktiga upphävanden och dispenser från strandskydd.

Marstrand. Foto: Naturfotobanken

Upplandskusten. Foto Naturfotobanken

DE GRUNDLÄGGANDE BESTÄMMELSERNA OM STRANDSKYDDET I MILJÖBALKEN

7 kap. 14 §

Strandskyddet omfattar land- och vattenområdet intill 100 meter från strandlinjen vid normalt medelvattenstånd (strandskyddsområde).

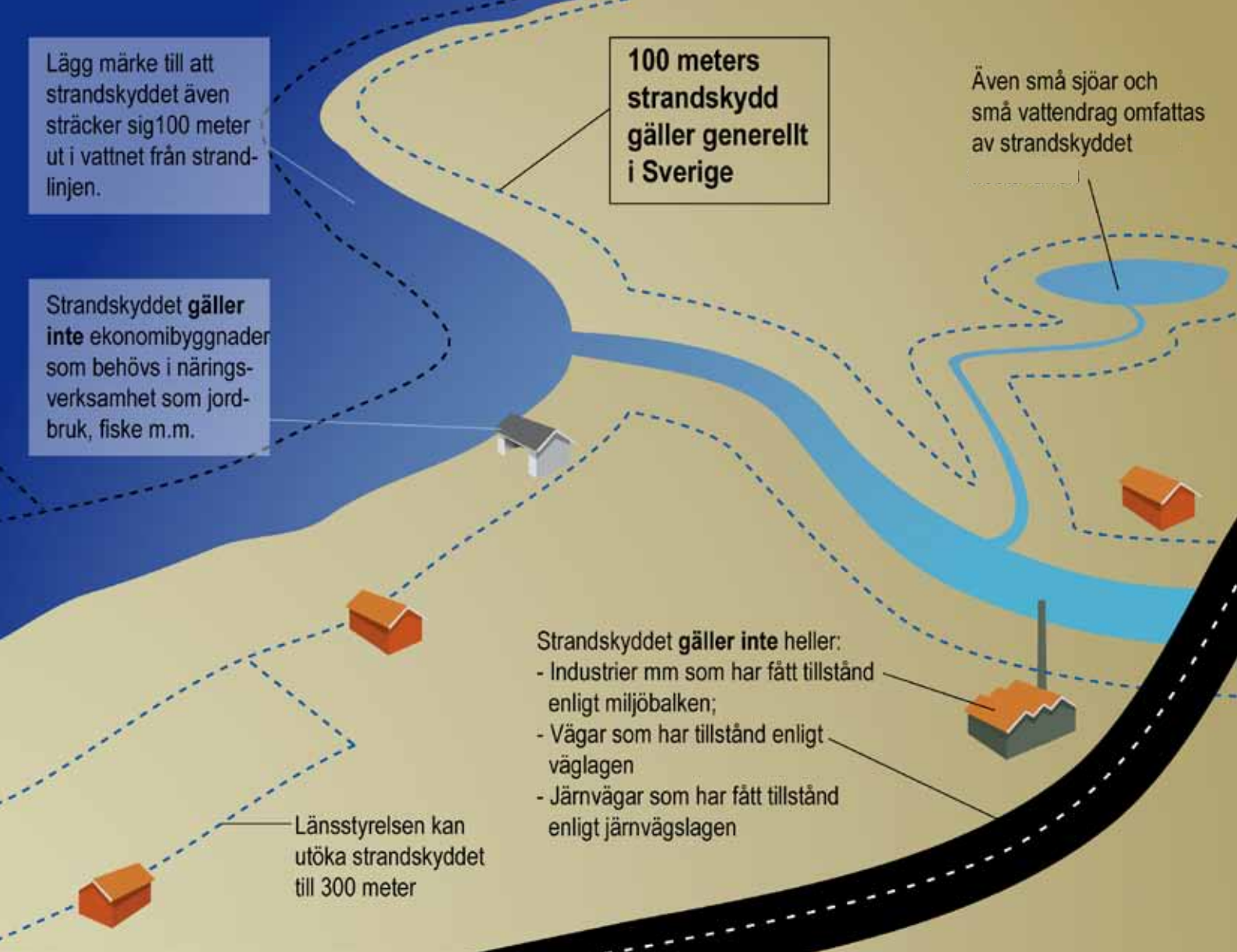
Länsstyrelsen får i det enskilda fallet besluta att utvidga strandskyddsområdet till högst 300 meter från strandlinjen, om det behövs för att säkerställa något av strandskyddets syften.

Ett beslut om att utvidga strandskyddsområdet ska gälla omedelbart även om det överklagas.

7 kap. 15 §

Inom ett strandskyddsområde får inte:

1. nya byggnader uppföras,
2. byggnader eller byggnaders användning ändras eller andra anläggningar eller anordningar utförs, om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt,
3. grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten utförs för byggnader, anläggningar eller anordningar som avses i 1 och 2, eller
4. åtgärder vidtas som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter.

Strandskyddet sträcker sig 100 meter ut från strandlinjen – både upp över land och ut i vattnet. På många platser har det utökats till 300 meter.

1.1 Nya regler om strandskydd

Den nya lagstiftningen om strandskydd bygger på regeringens proposition ”Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden”¹ och innebär stora förändringar av strandskyddet. Reglerna har trätt i kraft i två steg och gäller i sin helhet från den 1 februari 2010. I och med de nya reglerna har kommunerna tagit över ansvaret för beslut om dispenser och upphävande av strandskydd i detaljplaner. Tidigare har länsstyrelsen haft ansvaret med möjlighet att delegera dispensgivningen till kommunen. Möjligheterna att ge dispenser har även vidgats.

De nya bestämmelserna innebär även att den möjlighet som länsstyrelserna haft att utvidga strandskyddet från 100 till 300 meter har begränsats samtidigt som nuvarande beslut om utvidgning upphör att gälla sista december 2014.

1.2 Strandskydd

Inom ett strandskyddsområde får inte nya byggnader uppföras, byggnader eller byggnaders användning ändras eller andra anläggningar eller anordningar utföras, om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område där den annars skulle ha fått färdas fritt. Inte heller får grävningsarbeten eller andra förberedelsearbeten utföras för de byggnader, anläggningar eller anordningar som nämns ovan. Därutöver anger strandskyddet att inte åtgärder får vidtas som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter. Att väsentligt ändra livsvillkoren för djur- eller växtarter kan innefatta exempelvis trädgård.

2. Strandskyddsdispens och upphävande av strandskydd i detaljplan

2.1 Dispens och upphävande

Dispens från strandskyddet får bara ges om det finns så kallade ”särskilda skäl”, som räknas upp i miljöbalkens 7 kapitel. Även om kommunen skulle ha andra, aldrig så bra skäl till att ge dispens, så hjälper inte det. För att kunna ge dispens måste kommunen ange ett av de särskilda skälen och förklara varför dessa är för handen i ärendet.² Även vid upphävande av strandskydd i detaljplan är det en förutsättning. Samma särskilda skäl gäller vid såväl dispensgivning som upphävande i detaljplan. Som särskilda skäl får beaktas om det område som upphävandet eller dispensen avser:

- Redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften,
- Genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering är väl avskilt från området närmast strandlinjen,
- Behövs för en anläggning som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området,
- Behövs för att utvidga en pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området,
- Behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området, eller
- Behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse

Utöver dessa skäl får man även beakta om prövningen gäller ett område för landsbygdsutveckling och det strandnära läget för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden.

Kommunen måste klargöra skälen för dispens i varje enskilt fall och bedöma de värden som finns på platsen i förhållande till strandskyddets syften. Även om det finns särskilda skäl så får dispens inte ges om det inte är förenligt med strandskyddets syfte.

STRANDSKYDDETS SYFTEN I MILJÖBALKEN

7 kap. 13 §

Strandskydd gäller vid havet och vid insjöar och vattendrag.

Strandskyddet syftar till att långsiktigt:

1. trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och
2. bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten.

BESLUT SKA VARA FÖRENLIGA MED SYFTET

7 kap. 26 §

Dispens enligt någon av bestämmelserna i 7, 9, 11, 18 a, 18 e, 20 och 22 §§ från förbud eller andra föreskrifter som meddelats med stöd av detta kapitel får ges endast om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.

När ett strandskyddsområde också skyddas enligt andra bestämmelser i 7 kapitlet miljöbalken, exempelvis som naturreservat eller Natura 2000-område, är det endast länsstyrelsen som får ge dispens eller besluta att upphäva strandskyddet. Detta gäller under förutsättning att det är ett områdesskydd som någon annan än kommunen har beslutat om.³

2.1.1 Fri passage

Vid ett beslut om att upphäva eller ge dispens från strandskyddet ska det normalt säkerställas ett område för fri passage och bevarande av djur- och växtliv mellan strand och byggnader. Det kravet gäller inte om det är omöjligt med en sådan användning av området med hänsyn till planerade byggnaders eller anläggningars funktion. I förarbetena anges att den fria passagen behöver ha en sådan omfattning att det i praktiken inte avhåller allmänheten från att passera. Områdets bredd bör normalt vara minst några tiotals meter, men det kan variera beroende på förhållandena på platsen, lokala byggnadstraditioner m.m.⁴

2.1.2 Undantag från strandskyddet

Vissa typer av ingrepp omfattas inte av strandskyddet. Det gäller bland annat industrier, vägar och järnvägar som fått tillstånd. Förbudet mot att bygga i strandskyddade områden gäller i vissa fall inte heller de areella näringarna.

2.1.2.1 Undantag för industrier, vägar m.m.

Strandskyddet förbjuder inte vissa typer av verksamheter som genomgått andra prövningar och fått tillstånd:

- Verksamheter som fått tillstånd enligt miljöbalken;⁵
- Byggande av allmän väg enligt fastställd arbetsplan enligt väglagen;
- Byggande av järnväg enligt fastställd järnvägsplan enligt lagen om byggande av järnväg.

Undantaget är inte tillämpligt om åtgärderna bryter mot eller på annat sätt överskrider vad som reglerats i tillståndsbeslutet eller tillståndsdomen.

Fågelsundet vid Hållnäs-kusten Uppland. Foto: Naturfotobanken

2.1.2.2 Undantag för jordbruk, skogsbruk och fiske

Byggnader, anläggningar, anordningar och andra åtgärder för jordbruk, skogsbruk, rennärning och fiske är undantagna från strandskydd om de för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet. För att en bisyssla skall omfattas av detta undantag ska näringen medföra ett tillskott av betydelse till näringsidkarens försörjning. Hobbyverksamhet omfattas därför inte.

Argument för att undantaget inte ska gälla:

- Byggnaden kommer att användas för bostadsändamål, vilket framgår av...
- Byggnaden inte avser jordbruk, skogsbruk, rennärning eller fiske;
- Mejerier, slakterier, fisk- och musselodling och sågverk inte är undantagna (de behöver dispens);
- Det inte stämmer att ”byggnaden för sin funktion måste finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet”.

2.1.2.3 Intresseprövning

I 7 kap. 25 § miljöbalken anges att vid prövning av frågor om skydd av områden ska hänsyn tas även till enskilda intressen. En inskränkning i enskilds rätt att använda mark eller vatten som grundas på skyddsbestämmelse får därför inte gå längre än som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Om detta förs fram vid en prövning är det viktigt att framhålla att uppräknings av de särskilda skäl som får beaktas vid prövning av dispens från strandskyddet är uttömmande. Inga andra skäl än de uppräknade får beaktas. I en dom från Mark- och miljööverdomstolen klargör domstolen att intresseavvägning enligt 7 kap. 25 § inte ger möjlighet att meddela dispens utan att särskilda skäl föreligger.⁶ Domstolen uttalar att: ”Enligt 7 kap. 25 § får en inskränkning i enskilds rätt inte gå längre än vad som krävs för att syftet med strandskyddet ska tillgodoses. Bestämmelsen innebär att vid prövningen om ett särskilt skäl föreligger ska det göras en intresseavvägning där även hänsyn tas till enskilda intressen (se prop. 2008/09:119 s. 104). Den medför inte en möjlighet att meddela dispens med beaktande av andra omständigheter än de som anges i 7 kap.18 c-d §§”.

2.2 Felaktiga strandskyddsdispenser och upphävanden av strandskydd

2.2.1 Ta reda på beslut i god tid

Dispenser och upphävanden framgår av kommunala beslut, oftast i byggnadsnämnden (kan även benämnas ”tekniska nämnden”, ”stadsbyggnadsnämnden” och liknande) och i vissa fall i beslut av länsstyrelsen. Besluten ska överklagas inom en viss tid, oftast inom tre veckor, så det gäller att bli underrättad i tid. Då det varierar från kommun till kommun kan rekommenderas att höra av sig till kommunen och fråga hur man ska gå tillväga för att få tag i besluten i den aktuella kommunen.

Det rekommenderas också att ha en kontakt bland tjänstemännen på stadsbyggnadskontoret eller en politiker i nämnden som kan varsko när allvarliga fall dyker upp. Ibland kan man be att få sätta upp sig på utskickslistan, och få de e-postmeddelanden med ärenden som skickas ut till nämndpolitiker. I många fall går det också att se på byggnadsnämndens webbsida vilka ärenden som ska upp till beslut. I vissa kommuner är besluten svårare att få tag i, besluten kan tas på delegation av tjänstemän eller arbetsutskott till byggnadsnämnden. Då får man aktivt kräva ut besluten med viss regelbundenhet. Det bör påpekas att kommunen har en skyldighet att svara på frågor från allmänheten. Glöm inte att titta i beslut om detaljplaner efter upphävande av strandskydd.

Det är viktigt att inte endast få beslutet utan också ansökan, kartor, situationsplan, byggritning (grov) och eventuella tjänsteutlåtanden för att kunna göra en bra bedömning. Vid överklagande av detaljplaner gäller generellt att man måste ha yttrat sig skriftligen under granskningstiden, då planförslaget ställs ut för samråd. Det är oklart om detta krav gäller vid överklagande av upphävande av strandskydd i detaljplan. För att vara på den säkra sidan bör man därför yttra sig skriftligen under granskningstiden.

2.2.2 Ta kontakt och ta fram fakta

Kontakta tjänstemän och politiker. Om man fått kännedom om att kommunen förbereder en olämplig dispens eller ett upphävande av strandskydd i en detaljplan, kan det vara värt att försöka påverka utgången av ärendet genom att kontakta tjänstemän på stadsbyggnadskontoret och politiker i byggnadsnämnden. Bidra med information om områdets värden och förklara varför en dispens eller ett upphävande i det aktuella ärendet inte är förenligt med strandskyddsreglerna.

Ta fram fakta om det strandområde som är i fara. Kommunen och länsstyrelsen kan ha inventeringar. Det kan finnas biologer i föreningen, inom kommunen, på högsolor m.m. som kan tänkas följa med ut och inventera stränderna. Dokumentera med kamera, karta och gärna GPS om ni har tillgång till sådan.

Annat material som kan vara mycket bra att få fram är gamla fotografier som visar hur stranden såg ut förr; om till exempel den brygga som man påstår funnits på platsen i årtionden verkligen gjort det. Det kan också vara till gagn att beställa fram gamla bygglovshandlingar och se om det finns några svartbyggen på fastigheten – olagliga byggnader

och anordningar kan nämligen inte användas som argument för att marken tagits i anspråk på ett sådant sätt att man ska få dispens för nya ingrepp.

2.3 Möjlighet att överklaga

2.3.1 Vilka kan överklaga beslut om strandskydd?

Miljö- och friluftorganisationer har rätt att överklaga strandskyddsdispenser och beslut att anta eller ändra en detaljplan som innebär att ett område inte längre ska omfattas av strandskydd. Denna rätt gäller organisationer som (1) har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen i stadgarna, (2) inte är vinstdrivande, (3) har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och (4) har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Friluftorganisationer har också rätt att överklaga strandskyddsbeslut. Grannar och andra berörda (sakägare) kan däremot i regel inte överklaga beslut om dispenser. Däremot har grannar rätt att överklaga bygglov och förhandsbesked enligt plan- och bygglagen (vilket miljöorganisationer inte har).

Man kan också försöka förmå Länsstyrelsen att överpröva olämpliga strandskyddsdispenser och upphävanden. Länsstyrelsen ska enligt de nya reglerna pröva kommunens beslut att anta en detaljplan om strandskyddet upphävs i strid med gällande bestämmelser. Länsstyrelsen ska även pröva enskilda, kommunala beslut om strandskyddsdispens om det inte finns förutsättningar för dispens eller om det varit brister i ärendets handläggning som kan ha haft betydelse för utgången i ärendet.⁷ Parallellt har Naturvårdsverket mist sin tidigare rätt att överklaga kommunala beslut om strandskydd.

2.3.2 Bevis för att föreningen har rätt att överklaga

Myndigheten kan kräva att ni styrker att kraven för talerätt är uppfyllda. Då kan det behövas utdrag från medlemsmatrikeln för att visa att ni är fler än 100 medlemmar, gamla protokoll som visar att föreningen funnits i mer än tre år, protokollsutdrag som visar vem som är firmatecknare och slutligen stadgar som visar föreningens ändamål. Undersök om kretsen uppfyller kraven, annars kan ni be Naturskyddsföreningens länsförbund om en fullmakt att överklaga beslutet för deras räkning. Överklagandet ska då ske i länsförbundets namn och fullmakten finnas med redan vid överklagandet. Man kan också be firmatecknaren för

länsförbundet att skriva under själva överklagandet. Oftast är det ordförande som är firmatecknare. Bifoga även dokument, t.ex. protokollsutdrag och stadgar, som visar vem som har rätt att teckna firman för kretsen/länsförbundet.

Tid för överklagande ska framgå av beslutet. Överklagan

EN FULLMAKT SKA INNEHÅLLA:

- Vilka personer som ska ha rätt att överklaga, gärna med adress och personnummer.
- Om fullmakten gäller alla möjliga strandskyddsärenden eller bara ett visst ärende: skriv i så fall platsen, uppgift om beslutet (myndighet som tog beslutet beslutsdatum, ärendenumret och gärna fastighetsbeteckningen).
- Datera fullmakten. Den ska vara underskriven av den eller de som har rätt att teckna föreningens firma och deras adress och telefonnummer.

riktas till nästa instans men ska skickas till den myndighet som tagit beslutet. Det brukar anges att överklagan ska ske ”innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna”. I praktiken brukar detta innebära inom tre veckor från att beslutet delgavs dessa eller möjligen från det datum beslutet anslogs på kommunens anslagstavla. Från beslutsdatum kan det således innebära att föreningen har mer än tre veckor på sig att överklaga, men detta går inte att räkna med. Om det är svårt att hinna med att få med alla argumentation kan man skicka in ett överklagande med en begäran om att få komplettera överklagandet inom till exempel fyra veckor. Se till att få anståndet bekräftat. Viktigt är att redan här få med era yrkanden. Se nedan om innehåll i ett överklagande.

Kontakta gärna Naturvårdsverket, i det fall ni har undringar, de ska övervaka strandskyddet i Sverige och kan bidra med information.

UTFORMNING AV ÖVERKLAGAN

För att ett överklagande ska bli korrekt ska man ha med vissa uppgifter som gör det möjligt för myndigheten att förstå vad det rör sig om och vem som har överklagat. Se gärna exempel längst bak i skriften. Läs även noga överklagandehänvisning i bilaga till beslutet. Viktiga uppgifter är:

- Rubrik "Överklagande av beslut om [strandskyddsdispens alt. upphävande av strandskydd] [ange plats, kommun].
- Ange i överklagandet vilket beslut som ni överklagar; vilken myndighet som fattade beslutet och beslutsdatumet. Ta gärna med fastighetsbeteckning och protokollsnummer eller ärendenummer.
- Högst upp i överklagandet ska man ange vilken högre instans man överklagar till (till exempel ska ett beslut om dispens i kommunens byggnadsnämnd överklagas till länsstyrelsen i det län kommunen ligger i). Men överklagandet ska postas till den myndighet som tog beslutet.
- Rada upp de viktigaste sakliga argumenten om varför dispensen är olämplig (se nedan).
- Ange om du har några juridiska invändningar mot beslutet (se nedan).
- Det är synnerligen viktigt att identifiera vilket (eller vilka) "särskilda skäl" kommunen grundat dispensen på. Dessa måste du bemöta och kritisera. Utan särskilda skäl får man nämligen inte ge dispens efter den 1 juli 2009.⁸
- Yrkande: Punkta upp vad du tycker ("yrkar på") att myndigheten ska göra.

- Exempel på yrkande vid strandskyddsdispens kan vara att länsstyrelsen eller domstolen ska upphäva beslutet och avslå dispens. Om du överklagar ett upphävande av strandskydd i en detaljplan, kan du skriva att beslutet att upphäva strandskyddet ska upphävas och att upphävande av strandskyddet avslås. Det kan ibland finnas anledning att yrka "i första hand" och "i andra hand". Då yrkar man i första hand det man helst vill ska ske (som i exemplet ovan upphävande av beslutet) och i andra hand vad man vill uppnå om domstolen inte följer det första yrkandet. Ett andrahandsyrkande kan exempelvis vara att en tomtplatsavgränsning ska göras så att det blir en fri passage för friluftsliv och naturskydd.

I vissa instanser fordras det att "prövningstillstånd" meddelas. Då måste du yrka på att prövningstillstånd ska ges. Peka särskilt på vad det är som är fel i beslutet och varför det är viktigt att få till stånd en prövning ur ett större perspektiv. Vad som krävs för prövningstillstånd ska framgå av överklagandehänvisning i beslutet.

- Signera och ange namnförtydligande, och vilken krets eller länsförbund i Naturskyddsföreningen som överklagar. Det är viktigt att det blir rätt, det går nämligen inte att ändra i efterhand vem som överklagat.⁹ Adress och telefonnummer ska vara med, och gärna epost-adress.
- Obs! Överklagandet måste komma in i tid. Annars förlorar ni möjlighet att få beslutet rättsligt prövat.

2.4 Argumentation mot dispens och upphävande

Dispenser och upphävande av strandskydd ska tillämpas med stor restriktivitet. Det framgår både av förarbetena för de äldre och de nya strandskyddsreglerna.¹⁰ Det finns vissa omständigheter som i stort sett alltid talar emot dispens eller upphävande av strandskydd:

- Beslutet är inte förenligt med strandskyddets syften enligt miljöbalken 7 kap. 26 §, det vill säga att skydda friluftsliv och natur. Dispens från förbud eller andra föreskrifter som meddelats med stöd av miljöbalkens 7 kapitel får ges endast om det är förenligt med förbudets eller föreskriftens syfte.
- Strider mot miljöbalkens mål i 1 kap. 1 § som säger att miljöbalken ska tillämpas så att människors hälsa och miljön skyddas mot skador och olägenheter oavsett om dessa orsakas av föroreningar eller annan påverkan, värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas, den biologiska mångfalden bevaras och mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktig god hushållning tryggas
- Beslutet strider mot de svenska miljö kvalitetsmålen:
 - Levande sjöar och vattendrag
 - Hav i balans samt levande kust och skärgård
 - Ett rikt växt- och djurliv

Läs gärna och hänvisa till *Naturvårdsverkets handbok Strandskydd – en vägledning för planering och prövning*. Hämta den från www.naturvardsverket.se

2.4.1 Viktiga skäl till varför dispens eller upphävande är olämpligt

Beskriv hur syftena med strandskyddet försämras eller omintetgörs och vilka effekter det får, särskilt om förändringarna är irreversibla.

- Det är ett värdefullt område för naturvården. Beskriv vilka värden som förstörs både på land och i vattnet. Det behöver inte röra sig om exceptionella värden; strandskyddet är avsett att skydda även vanligt förekommande strandmiljöer. Nämn därför även relativt vanligt förekommande vegetationstyper – som vass, alsumpskog, blåstångsbälten och liknande.
- Ta fram uppgifter om naturvärden, särskilt om det rör sig om rödlistade arter (se rödlistan på www.artdata.slu.se) eller fridlysta arter (hitta Artskyddsförordningen på www.lagrummet.se), särskilt sådana som markerats

med ett ”N” och åtnjuter skydd enligt EU:s art och habitatdirektiv. Titta till exempel efter större vattensalamander, småsvalting och tjockskalig målarmussla. Ifall en sådan skyddad art påträffas vid framtagande av detaljplan måste miljökonsekvensbeskrivningen beskriva hur arten påverkas.¹¹ Dessutom kan det krävas dispens från länsstyrelsen (se Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen Del 1, finns på www.naturvardsverket.se).

- Beskriv varför strandområdet är viktigt för friluftslivet (används av skolor och dagis, bra uppstignings- och påstigningsplats för skridskoåkare, tilläggsplats för seglare, uppdragningsplats för kanoter, bra badplats, motion, populärt promenadstråk, tältning, sportfiske, nära tätort etc.). Ange också om området kan bli viktigt på längre sikt, till exempel för att försörja nya eller utbyggda tätorter med närnatur. Åtgärden kan komma att ha en ”avhållande effekt på friluftslivet”: kommer folk inte att våga gå förbi eftersom området får ett ”privat intryck”? Skärs stigar eller promenadstråk av? Hindrar exploateringen tillträdet till andra delar av till exempel sjön eller udden?
- Viktig rastplats för flyttande fåglar eller häckningsplats för ett större antal arter (undersök själv och se observationer på www.artportalen.se/birds)
- Förekomst av andra värdefulla arter av växter och djur.
- Stranden fungerar som en förbindelselänk ”spridningskorridor” mellan olika värdefulla områden, och tillåter till exempel växter och groddjur att sprida sig till andra områden.
- Uppgifter från inventeringar (länsstyrelse och kommun kan ha inventerat).
- Klimatskäl – platsen är olämplig på grund av klimatförändringar. Översvämningar, ras eller liknande.
- Åtgärden eller byggnaden kan lika gärna göras på annan plats eller längre upp.
- Beslutet kan öppna upp för en exploatering av ett tidigare utbyggt område eller ge oönskade földeffekter på grund av att det blir svårare för kommunen att neka dispenser på de andra fastigheterna i närheten.
- Om det rör sig om ingrepp i ett högexploaterat område eller ett område med högt bebyggelsetryck, kan pekas på risken för en ”betydande ackumulerad effekt”. Hänvisa till Mark- och miljööverdomstolens dom M 5649-10 den 31 augusti 2011.
- Strider mot kommunens översiktplan.

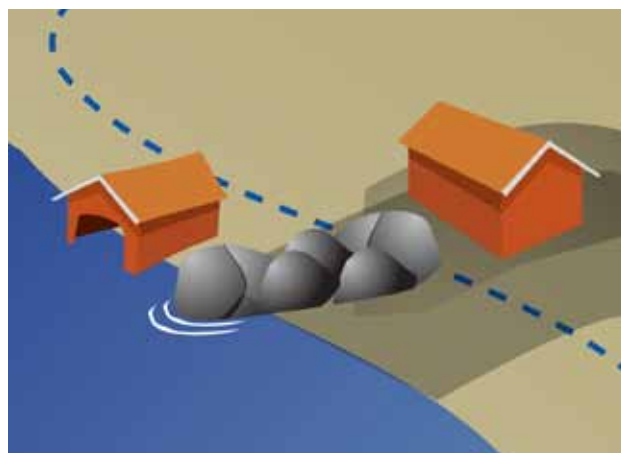
2.4.2 Viktiga juridiska argument

- Området har ett annat skydd, förutom strandskyddet. Om ett strandskyddsområde är av särskild betydelse för naturvården eller friluftslivet bör normalt aldrig dispens medges.¹² Använd dig av kartverktyget på www.naturvardsverket.se/skyddadnatur för att få reda på om det finns andra skydd på platsen. Det kan röra sig om t ex naturreservat (MB 7 kap. 4 §), Natura 2000-område (MB 7 kap. 28 §) eller biotopskydd (MB 7 kap. 11 §). Länsstyrelsen och Naturvårdsverket kan också hjälpa dig att få tag på sådan information.
- Området är riksintresse för naturvård eller friluftsliv (MB 3 kap. 6 §) och/eller obrutna kustområden (4 kap. 5 §)
- Landskapsbildsskydd gäller (ett skydd enligt gamla Naturvårdslagen, som gäller än).
- Inga särskilda skäl har angivits av kommunen i beslutet (vanligt).
- Felaktiga särskilda skäl har angivits. Som skäl för dispens åberopas ofta att platsen i fråga ligger i ett område som sällan eller aldrig besöks av någon friluftslivsidkande allmänhet eller att stranden är oländig, stenig eller dyig eller att naturförhållandena på annat sätt gör området olämpligt för bad och friluftsliv. Sådana skäl kan ej godtas som särskilda skäl. Endast de skäl som anges i miljöbalkens 7 kap. 18 c, d och e §§ är giltiga skäl till upphävanden och dispens från strandskyddet. Se vidare i katalogen i nästa avsnitt med de olika särskilda skäl det kan vara frågan om.
- Invändningar mot det som angivits som ”särskilda skäl”. Se detta utvecklat nedan.
- Fördelarna för markägaren är små jämfört med de ingrepp som sker i strandskyddet. Utveckla till exempel genom att visa på att markägaren kan ha byggnaden eller anordningen på någon annan plats på fastigheten, eller på någon annan fastighet. Ifall det rör sig om en brygga kan man visa på att området redan har gott om bryggor att använda sig av och att det går att ta sig till platsen via vägar på land.
- Beslutet har inte tillkommit i laga ordning, eftersom till exempel nämndledamöter varit jäviga, och deltagit då ärendet behandlats i nämnden.
- Varken i ansökan eller beslutet finns det beskrivet var byggnaden eller åtgärden ska placeras (eller att detta är otydligt).
- Någon tomtplatsavgränsning har inte gjorts i beslutet,

som ger plats för en passage vid de närmaste tiotal meterrarna vid strandlinjen.

2.4.3 Viktiga argument och invändningar mot olika särskilda skäl till dispenser och upphävanden

När en myndighet medger dispens från strandskyddet eller upphäver strandskyddet i ett område ska man som nämnts ovan ange vilka ”särskilda skäl” man beaktat. Från och med den 1 juli 2009 får myndigheterna bara grunda dispenser och upphävanden på de särskilda skäl som anges i miljöbalken. Vid ett överklagande av ett felaktigt beslut är det mycket viktigt att argumentera emot de särskilda skäl som angivits i dispensen eller upphävandet av strandskyddet.

I anspråkstagen mark som redan exploaterats som tomt eller på något annat sätt

2.4.3.1 Redan i anspråkstagen

Som särskilt skäl får beaktas om området redan har tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknar betydelse för strandskyddets syften. Det kan röra sig om att stranden redan är förstörd av industri eller någon annan form av exploatering. Det vanligast är emellertid att man hävdar att området är ”i anspråkstagen som tomt”. Enligt förarbetena till de nya strandskyddsbestämmelserna utgörs mark som har tagits i anspråk ofta av etablerade tomtplatser mellan och runt bostadshus. Marken närmast huvudhuset och mellan närliggande garage och bodar är till exempel i de allra flesta fallen att anse som ”i anspråkstagen” tomt. Ofta vill man emellertid låta påskina att tomtplatsen sträcker sig längre ner mot stranden än vad som faktiskt är fallet. När byggnaderna ligger hundra meter från stranden, räcker det till exempel inte att markägaren klippt gräset hela vägen till strandlinjen och placerat ut utemöbler för att det ska anses

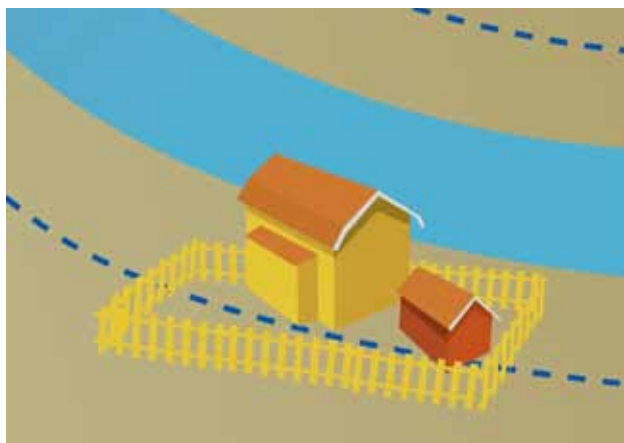
som tomtplats.

Om det anges i beslutet att stranden är ianspråktagen som tomt, så gäller det att visa på att den planerade byggnadens storlek, karaktär eller placering inte alls befinner sig inom tomten – utan tvärtom utvidgar hemfridszonen utanför området. Domstolarna anger ofta att en byggnad, brygga eller annan anordning får en ”privatiserande effekt” utanför den gamla tomtplatsen, och därför ”avhåller allmänheten” från att passera. Miljööverdomstolens har i sin praxis angett att detta kan vara en anledning för att inte godkänna ett komplementbygge.¹³ I en dom från 2009 uttalade de att ”Den planerade byggnaden kommer att förläggas i utkanten på den hemfridszon som idag får anses gälla kring det befintliga huset. Genom den nya byggnadens karaktär och storlek kommer hemfridszonen att utvidgas och gälla mark som idag är allemansrättsligt tillgänglig inom fastigheten. Utvidgningen kan inte anses obetydlig. En tomtplatsavgränsning skulle inte avhjälpa detta förhållande”.

Om marken anses vara ianspråktagen kan ni argumentera för att

- den existerande exploateringen kan återställas, att den inte skadar friluftsliv- och naturvärdena och att området fortfarande är värdefullt.
- Ett annat argument är att i anspråkstagandet inte gjorts lagligt. Detta argument kan användas då det till exempel för befintliga byggen/åtgärder skulle ha krävts strandskyddsdispens, dispens från biotopskydd, bygglov, tillstånd för vattenverksamhet eller att bygganmälan skulle gjorts. I förarbetena till bestämmelserna anges klart att för att marken ska kunna räknas som ianspråktagen gäller att det handlar om ett lagligt ianspråktagande.¹⁴

Komplementbyggnader

Komplementbyggnader i nära anslutning till en huvudbyggnad eller en ersättningsbyggnad för samma ändamål som en befintlig eller nyligen avlägsnad byggnad kan också vara skäl för dispens. Komplementbyggnader kan vara gäststuga, fiskebod, uthus, garage, toalett, bastu, sjöbod eller båthus. Motargument kan vara att:

- Komplementbyggnaden är alltför långt bort från huvudhuset;
- Att den utvidgar det ”privata” området av tomten så att den allemansrättsliga tillgången till marken minskar;
- Att den inte bildar en enhet tillsammans med de andra husen

Ersättningsbyggnad för nedbrunnet eller förfallet hus

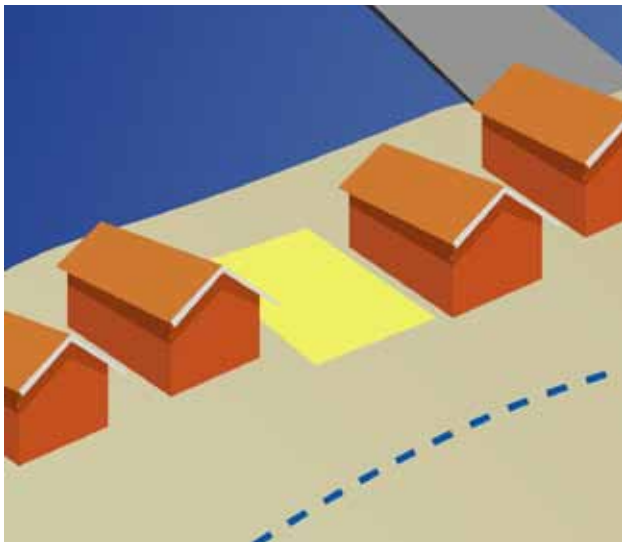
Ersättningsbyggnad kan exempelvis vara istället för en byggnad som brunnit ner, förfallit eller rivits. Här kan ni argumentera för att:

- Alltför lång tid har gått sedan den gamla byggnaden brann ner eller avlägsnades (ett år är huvudregel);
- Den byggnad som ska byggas upp istället för den gamla är väsentligt större/annorlunda utformad/kommer att användas till något annat. Detta kommer att ha allvarlig inverkan på det som strandskyddet ska skydda på platsen (beskriv områdets värden för natur och allemansrätt). En förutsättning för dispens är att den nya byggnaden ska tjäna samma ändamål som den gamla;¹⁵
- Huset är så pass förfallet att det inte längre kan räknas som reparation eller återställande. Det dåliga skicket beror huvudsakligen på att huset inte har nyttjats, vilket lett till att omgivande mark förvildats och i allt

högre grad uppfattats som allmänt tillgängligt. Byggnaden ska därför betraktas som nybyggnad, och några särskilda skäl för dispens finns därmed inte;¹⁶

- En ansökan om dispens för återuppbyggnad lämnades inte in innan huset revs;¹⁷
- Dispensen leder till att den privata zonen utvidgas och påverkan på de biologiska värdena försämras utanför den privata zonen.¹⁸

Efter den ändring av strandskyddsbestämmelserna som trädde i kraft den 1 juli 2009 kan begreppet lucktomt inte längre anses utgöra ett självständigt särskilt skäl.¹⁹

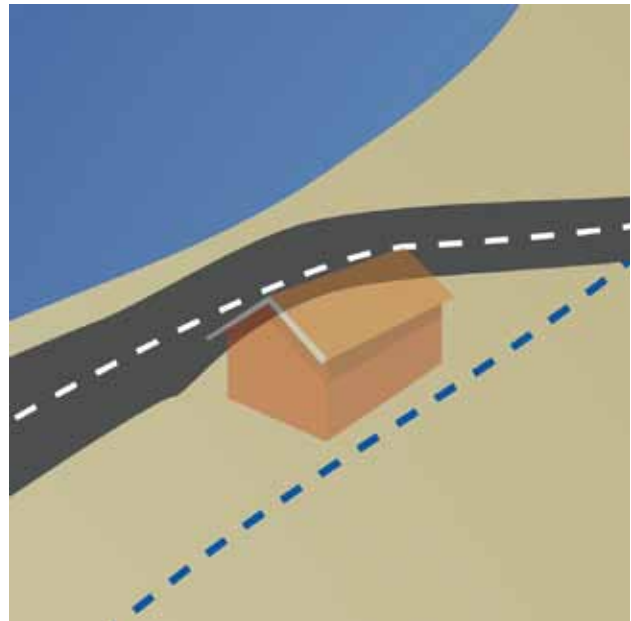

Lucktomt - ej ett särskilt skäl

Av Naturvårdsverkets handbok framgår att om en ansökan om dispens avser en så kallad lucktomt kan detta inte åberopas som ett särskilt skäl. Ansökan får endast bedömas utifrån de i lagen uppräknade särskilda skälen.

Vid ett överklagande av ett beslut som hänvisar till "lucktomt", kan ni hänvisa till Naturvårdsverkets handbok, att området inte är ianspråktaget och att det därmed inte rör sig om en lucktomt som kan innebära dispens. Ni kan argumentera för att området är den enda platsen att nå ner till vattnet – och att området därför är extra värdefullt för friluftslivet. Andra argument kan vara att stranden och vattnet utanför kan nås via vattnet – till exempel med båt eller skridskor – och därför inte alls förlorat sitt värde enligt ett avgörande i Mark- och miljöverdomstolen 2011.²⁰ Ett ytterligare argument är att det finns biologiska värden på

platsen som inte har förstörts av att granntomterna är bebyggda.

Område väl avskilt från stranden p.g.a mänsklig verksamhet (dvs vägen)

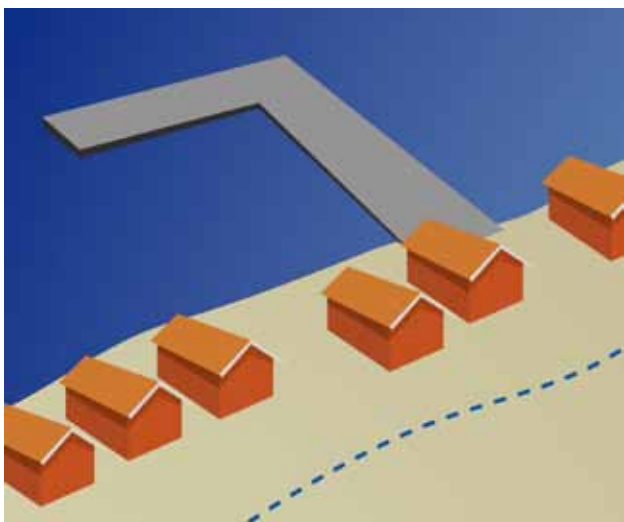
2.4.3.2 Väl avskilt från området närmast strandlinjen

Det andra "särskilda skälet" som får beaktas enligt miljöbalken är om byggplatsen är "väl avskild" från stranden. Tanken är att om det finns något annat som byggts närmare stranden som stör, så gör det inte så mycket om det byggs något längre bort. Om byggnaden eller anordningen på så sätt är "väl avskild" från strandkanten genom en väg, järnväg, bebyggelse, verksamhet eller annan exploatering, så får man i vissa fall ge dispens. Enligt förarbetena ska den avskiljande effekten ha sitt upphov i en exploatering som åstadkommit av människor.²¹ Naturliga fenomen, till exempel branter, höjdformationer, sänkor eller otillgänglig mark omfattas inte av dispensgrunden. Detsamma gäller hyggen, som inte är en exploatering i bestämmelsens mening utan följderna av en verksamhet, det vill säga skogsavverkning.²²

Argumentera för att marken inte kan anses vara "väl avskild" därför att:

- Stranden inte alls är "väl avskild" i lagens mening, eftersom det rör sig om en naturlig formation eller ett hygge. Dessa räknas inte som avskiljande.
- Vägen är för liten för att vara avskiljande. Mark- och miljöverdomstolen ansåg i mål nr M 215-11 att en väg utan mitt-

linje inte var tillräckligt stor för att ha avskiljande effekt, trots att det gick linjebustrafik på vägen och hastighetsbegränsningen var 70 km/h.²³ Om vägen är markerad som enskild sämre bilväg enligt lantmäteriets fastighetskarta, så talar det för att den inte har avskiljande verkan enligt Mark- och miljödomstolens dom M1104-10.²⁴

Anläggningar som för sin funktion måste ligga vid vattnet

2.4.3.3 För sin funktion måste ligga vid vattnet

Som särskilda skäl får man beakta om området behövs för en anläggning som ”för sin funktion måste ligga vid vattnet och behovet inte kan tillgodoses utanför området”. Vissa typer av anläggningar kan ju bara läggas vid vatten, som bryggor och hamnar.

I dessa fall är det särskilt viktigt att föra fram att en noggrann prövning ska göras i förhållande till strandskyddets båda syften – det vill säga områdets värden för friluftsliv och växt- och djurliv.

Enligt förarbetena ska stor restriktivitet i synnerhet gälla i områden som är tillgängliga för allmänheten och i områden som är särskilt värdefulla för djur- och växtlivet, till exempel grunda mjukbottnar, landhöjningsområden och strandängar, och i tätbebyggda områden.²⁵ Det måste klargöras vilket intresse den enskilde har av en dispens och vilken omfattning åtgärden måste ha för att den ska fylla sin funktion. Att det är fråga om anläggningar innebär att detta särskilda skäl inte är tillämplig vid prövning av till exempel en bostadsbyggnad.²⁶

Argument mot dispens/upphävande:

- Anläggningen kan läggas utanför strandskyddat område och ändå fullgöra sitt syfte
- Anläggningen är av en sådan funktion att den visst kan läggas utanför strandområdet
- Vad avser bryggor kan det innebära bottenförankringar, körning till och från bryggorna, skuggning av växter som är till men för det biologiska livet på grunda bottenar.
- Det är inte klarlagt vilka ytterligare effekter som kan förväntas, till exempel muddringsarbeten eller förändrade strömförhållanden
- Bostadshus omfattas inte av denna dispensgrund, bara ”anläggningar”
- Extra stor restriktivitet gäller för denna dispensgrund för områden som är tillgängliga för allmänheten, särskilt värdefulla för djur- och växtlivet eller tätbebyggda
- Naturvärdena har större tyngd, eftersom de är betydligt större än markägarens nytta av att få genomföra ingreppet. Det kan likaväl göras någon annanstans på fastigheten eller i mindre skala. Det är till exempel av större vikt att bevara vassområdet med häckande sävsångare och skäggdoppingar än att tillåta ett bryggdäck, eftersom det går att få plats för båt i den närliggande marinan.
- Markägaren kan ha byggnaden eller anordningen på någon annan plats på fastigheten, eller på någon annan fastighet. Ifall det rör sig om en brygga kan man visa på att området redan har gott om bryggor att använda sig av och att det går att ta sig till platsen via vägar på land.

Högsta Domstolen har uttalat att strandskyddet kan hindra en brygga även vid starka enskilda intressen, om bryggans inverkan på strandskyddet är betydande.²⁷ Även Mark- och miljööverdomstolen har visat samma inställning då de fastställt en dom där miljödomstolen uttalat att en ”brygga bör inte heller förläggas till ett biologiskt känsligt land- eller vattenområde och skall i möjligaste mån samlokaliseras med befintliga bryggor”.²⁸ I ett nyligen avgjort ärende fann Mark- och miljööverdomstolen efter en avvägning mellan det enskilda och allmänna intresset att det allmänna intresset att värna strandskyddet vägde tyngre, bland annat mot bakgrund av att de sökande inte var i behov av en brygga för att ta sig till eller från fastigheten.²⁹

Ny dispensgrund: Behövs för att utvidga av en redan pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området.

2.4.3.4 Behövs för att utvidga en redan pågående verksamhet

Enligt denna nya dispensgrund får man beakta om området behövs för att utvidga en redan pågående verksamhet och utvidgningen inte kan genomföras utanför området. Detta ska vara en fråga om verksamhet, vilket innebär att denna punkt inte kan avse uppförande av bostadsbyggnader.

Argumentera för att:

- Verksamheten faller utanför ”redan pågående verksamhet”, det vill säga innebär någon form av ny verksamhet.
- Utvidgningen kan ske någon annanstans.

Även i detta fall ska markägarens intresse av att exploatera vägas mot strandskyddets syften – friluftslivet och djur- och växtlivet. Alla fakta som talar för att det finns intakta eller särskilt skyddsvärda naturvärden är viktiga, liksom uppgifter som talar för att området är viktigt för friluftslivet.

2.4.3.5 Angeläget allmänt intresse

Denna punkt är en ny dispensgrund, enligt vilken man får beakta om området ”behöver tas i anspråk för att tillgodoses ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området”.

Denna grund för dispenser och upphävanden riskerar att försöka användas för en hel del exploatering av stränder.

Ny dispensgrund: Behöver tas i anspråk för att tillgodose ett angeläget allmänt intresse som inte kan tillgodoses utanför området.

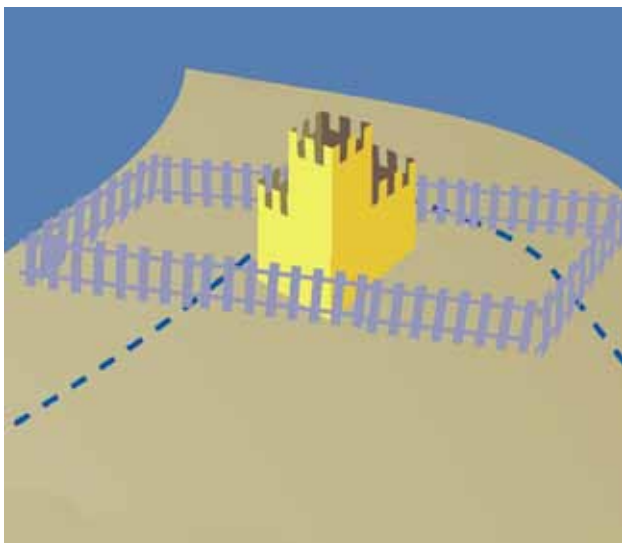
En av de tillämpningar som kan komma att missbrukas är kommuners behov av tätortsutveckling – vilket faller under detta särskilda skäl enligt propositionen.

Andra åtgärder som kan komma ifråga är olika typer av infrastrukturanläggningar, anpassning av miljön för bättre tillgänglighet för funktionshindrade eller åtgärder som betingas av frilufts-, naturvårds-, miljö- eller kulturhistoriska intressen inom strandskyddsområdet.

Det anges dock att för att det ska vara fråga om ett *angeläget* allmänt intresse bör den planerade åtgärden långsiktigt ge fördelar för samhället.³⁰ Man bör också notera att strikt enskilda, privata, intressen inte faller under bestämmelsen.

Argumentera för att:

- Åtgärden inte måste företas inom strandskyddsområdet, utan kan ske på en annan plats på fastigheten.
- Åtgärden inte är ett allmänt intresse, eftersom bara ett fåtal kommer att dra nytta av den. Privata intressen hamnar utanför bestämmelsen.
- Åtgärden är inte angelägen, eftersom den kan tillgodoses på andra sätt, inte är särskilt viktig etc.
- Den planerade åtgärden inte ger fördelar för samhället ur ett långsiktigt perspektiv.

Ny dispensgrund: Behöver tas i anspråk för att tillgodose ett annat mycket angeläget intresse (till exempel kungafamiliens skyddsstaket mot paparazzi).

2.4.3.6 Annat mycket angeläget intresse

Som särskilt skäl får man enligt denna punkt beakta om området behöver tas i anspråk för att tillgodose ett ”annat mycket angeläget intresse”, även detta en ny dispensgrund. Enligt förarbetena ska det för att vara ett mycket angeläget intresse vara fråga om mycket speciella omständigheter som är mer eller mindre unika till sin karaktär. Bestämmelsen får tillämpas i fråga om både allmänna och enskilda intressen men tillämpningen bör enligt förarbetena vara särskilt restriktiv när det gäller enskilda intressen.³¹

Invänd mot skälet genom att ange att:

- Det i det aktuella ärendet inte är fråga om ”mycket speciella omständigheter”, utan om vanligt förekommande åtgärder och förhållanden, eftersom...
- Dispensgrunden ska tolkas särskilt restriktivt när det gäller enskilda (privata) intressen.
- Åtgärden är inte angelägen, eftersom den kan (tillgodoses på andra sätt, inte är särskilt viktig...)
- Biologiska värden på platsen påverkas på ett oacceptabelt sätt... därför att...³²

Ny dispensgrund: Område för landsbygdsutveckling. Kommunerna får inrätta sådana områden genom översiktsplan. Inom dessa områden kan man få bygga sådant som antas leda till utveckling av landsbygden.

2.4.3.7 Landsbygdsutveckling (LIS-områden)

Utöver de tidigare uppräknade skälen får man även beakta om prövningen gäller ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-område). Grundtanken är att man i glesbygd ska kunna bygga mer inom strandområden för att skapa arbetstillfällen.

Som särskilda skäl vid upphävande eller dispens från strandskyddet inom område för landsbygdsutveckling får räknas att det strandnära läget för en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd bidrar till utvecklingen av landsbygden. Om dispensen gäller ett enstaka en- eller tvåbostadshus som ska ligga inom ett område för landsbygdsutveckling får man istället beakta om det ska uppföras i anslutning till ett redan befintligt bostadshus. Att det redan finns ett hus inom ett område för landsbygdsutveckling kan alltså i sig vara ett skäl för att få dispens för att bygga nytt i anslutning.

Kommunen får i översiktsplanen inrätta områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen som ska vara vägledande för bedömningen av om en plats ligger i ett område för landsbygdsutveckling.

I Naturvårdsverkets handbok anges att en förutsättning för att tillämpa de särskilda skälen för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är att området finns utpekad som ett LIS-område i den kommunala översiktsplanen.³³ Om den kommunala översiktsplanen inte är fastställd bör dispenser och upphävande prövas enligt de regler som gäller utanför LIS-områdena enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken. Om platsen inte

ligger inom ett område som kommunen redovisat som ett LIS-område bör dispensansökan avslås eller prövas enligt de regler som gäller utanför landsbygdsutvecklingsområde i strandnära läge enligt 7 kap. 18 c § miljöbalken.

Förarbetena till de nya strandskyddsbestämmelserna anger även de små förutsättningar för att kunna återropa de särskilda skäl som tillkommer inom områden för landsbygdsutveckling då det saknas en gällande översiktsplan med fastställda LIS-områden.³⁴ Där anges att det för tillämpning av kriterierna i det enskilda fallet kommer att behövas ett underlag som visar att det aktuella området är lämpligt för åtgärder som främjar landsbygdsutvecklingen, vilken inverkan en tillämpning skulle få på strandskyddet syften och andra omständigheter som har betydelse för prövningen. Av förarbetena framgår även att för att kunna göra en tillräckligt omsorgsfull bedömning av frågan bör det i avsaknad av en redovisning i översiktsplanen finnas något slags policydokument som anger riktlinjer för vad som är landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Länsstyrelsen bör ha fått möjlighet att lämna synpunkter på det underlag som ligger till grund för bedömningen och dess synpunkter bör beaktas vid prövningen. Det anförda innebär, enligt förarbetena, att det i avsaknad av en slutförd översiktsplanering i vissa fall inte kommer att vara möjligt eller meningsfullt att tillämpa de nya reglerna om landsbygdsutveckling i strandnära lägen. Ett ärende får då prövas med tillämpningen av de regler som i övrigt anger förutsättningarna för att upphäva eller ge dispens från strandskyddet.

Både propositionen och Naturvårdsverkets vägledning gör alltså tydligt att det finns mycket begränsade möjligheter att tillämpa de särskilda skäl som tillkommer inom områden för landsbygdsutveckling när det inte finns en fastställd översiktsplan med utpekade områden.

Vad som menas med ”landsbygd” är inte klart definierat, det kan till och med vara frågan om områden i och utanför tätort. Även bostäder och golfbanor mm kan omfattas. Förarbetena säger att en övergripande bedömning får göras av hur den planerade åtgärden kan bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden på längre sikt. Det bör inte vara ett tillräckligt skäl för en dispens att uppförandet av en ny bebyggelse eller en åtgärd tillfälligt skapar arbetstillfällen på orten eller i bygden”.³⁵

Foto: Naturfotobanken

Miljöbalken 7 kap 18 e §

Med område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen avses vid tillämpningen av 18 d § ett område som

1. är lämpligt för utvecklingen av landsbygden,
2. är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt,
3. endast har en liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften, a) i eller i närheten av tätorter,
 - b) i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
 - c) på Gotland, eller
 - d) vid Vätern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungens, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungens, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området, och
4. inte är ett kust- eller kustskärgårdsområde från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden. En översiktsplan enligt 3 kap. 1 § plan- och bygglagen (2010:900) ska ge vägledning vid bedömningen av om en plats ligger inom ett sådant område som avses i första stycket. Översiktsplanen är inte bindande. Förordning (2011:393).

Landsbygdsutveckling får inte användas som grund för dispenser i stora delar av landet.

Argumentera för att detta skäl inte ska kunna tillämpas därför att:

- Området ligger utmed en sådan kust, eller ligger inom ett sådant kustskärgårdsområde som inte kan avses som område för landsbygdsutveckling (från gränsen mot Norge till Forsmark, utmed Ölands kust eller i Ångermanland från Klockestrand vid Ångermanälven till Skataudden vid Näskefjärden).
- Området ligger inom ett sådant område där stor restriktivitet ska gälla:
 - i eller i närheten av tätorter,
 - i ett kust- eller kustskärgårdsområde från Forsmark till Klockestrand vid Ångermanälven eller från Skataudden vid Näskefjärden till gränsen mot Finland,
 - på Gotland, eller
 - vid Vänern, Vättern, Mälaren, Siljan, Orsasjön, Skattungen, Oresjön eller Oreälven mellan Orsasjön och Skattungen, om det råder stor efterfrågan på mark för bebyggelse i området
- Området är inte utpekad i kommunens översiktsplan som område för landsbygdsutveckling.
- Området är olämpligt för landsbygdsutveckling, eftersom... (argument om varför det inte kommer att ge de avsedda effekterna för den lokala ekonomin).
- Området är av ett sådant slag eller har en sådan stor yta att strandskyddets syften inte kan tillgodoses långsiktigt i kommunen. Inom området finns det höga naturvärden som kommer att förstöras. Det är ont om stränder som är lämpliga för bad och friluftaktiviteter i denna del av kommunen (och angränsande kommuner) särskilt om man tar hänsyn till bostadsområdenas långsiktiga expansion.
- Utredningen om kommunens tillgång till stränder har inte gjorts eller är undermålig... Utveckla vad som inte nämnts i kommunens kartläggning och att området borde ha inventerats eftersom...
- Verksamheten kommer inte att leda till varaktiga arbetstillfällen.
- Verksamheten kommer inte att leda till ökad ekonomisk aktivitet i bygden, eftersom...
- Området ligger inte inom landsbygd, eftersom...
- Man måste ta hänsyn till de potentiella dominoeffekterna av en dispens inom ett område för landsbygdsutveckling. Det blir svårare att neka ytterligare utbyggnad i anslutning ett befintligt bostadshus på grund av regeln i MB 7 kap.18 d §. När man ger en första dispens kan man alltså öppna för en lång rad nya byggnader.

3. Översiktsplanering inom kommunen

3.1 Område för landsbygdsutveckling

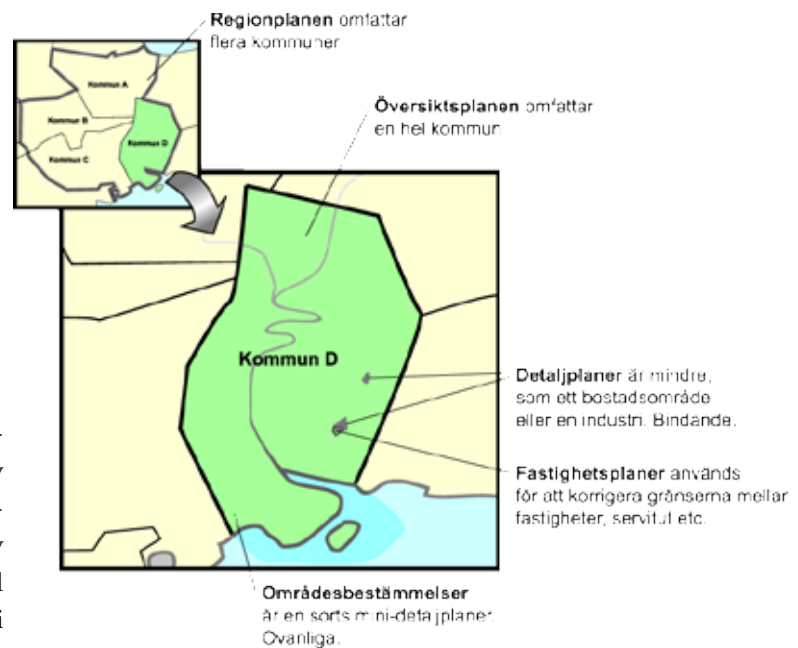
De nya bestämmelserna om ”område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen” är en allvarlig uppluckring av strandskyddet som har kommit i och med den nya lagstiftningen. Syftet är att ge förutsättningar för en utveckling av landsbygden främst inom områden som har god tillgång till orörda stränder, men även strandskyddsområden i och i närheten av tätorter kan ingå i ett område för landsbygdsutveckling. Ovan redovisades hur dispens kan ges i områden för landsbygdsutveckling. I detta avsnitt beskrivs bestämmelserna för när kommunen i en översiktsplan kan peka ut ett område för landsbygdsutveckling i strandnära lägen att gås igenom.

I förarbetena till de nya reglerna anges att vid bedömningen om det strandnära läget för en byggnad eller verksamhet bidrar till utveckling av landsbygden är avsikten ”*inte att utgå från det strandnära lägets fördel för en enskild persons ekonomiska förhållanden, utan att det ska vara fråga om en mer långsiktig ekonomisk påverkan i ett lokalt eller regionalt perspektiv.*” Dock menas det att till exempel bostäder och större anläggningar som golfbanor kan rymmas inom definitionen och medges undantag från strandskyddet.³⁶

Det finns vissa begränsningar i reglerna om landsbygdsutveckling. Det krävs att området ”är av ett sådant slag och har en så begränsad omfattning att strandskyddets syften fortfarande tillgodoses långsiktigt.” Regeln ska inte heller kunna användas utmed stora delar av kusterna och kustskärgårdsområdena. I några uppräknade fall, exempelvis i eller i närheten av tätorter, får endast områden pekats ut som har liten betydelse för att tillgodose strandskyddets syften.

3.2 Att delta vid framtagandet av översiktsplan

Redan under hösten 2009 började kommunerna att ändra i sina översiktsplaner för att kunna ge fler dispenser från strandskyddet. Kommunerna får dela ut dispenser för så kallad landsbygdsutveckling från den 1 februari 2010. För att hindra att dåliga och felaktigt utpekade områden utses i

Alla kommuner ska ha en aktuell översiktsplan, där man ska planera för hur mark och vatten ska användas inom kommunens gränser. I översiktsplanen kan kommunfullmäktige besluta om att avsätta "LIS-områden" (landsbygdsutveckling i strandnära områden) där det blir lättare att ge dispens och upphäva strandskydd. Men först måste kommunen kartlägga olika aspekter på tillgången på stränder.

översiktsplanen är det viktigt att delta vid framtagande eller ändring av en översiktsplan. Det finns flera sätt att påverka konstruktivt:

- Undersök om några ändringar eller tillägg – eller rentav någon ny översiktsplan – är på väg. Ring kommunens stadsbyggnadskontor (ibland heter det tekniskt kontor el. liknande). Kommunerna brukar ha bra webbsidor på Internet. Kommunerna har alltid webb-adresser som [www.\[kommunnamnet\].se](http://www.[kommunnamnet].se).
- Se efter om nya förslag om att ändra översiktsplanen innehåller "områden för landsbygdsutveckling". Ta reda på om det rör det sig om områden som är värdefulla för natur och friluftsliv. Försök få till att föreslagna områden inventeras.
- Bevaka att man gör noggranna kartläggningar av tillgång av olika strandbiotoper och tillgång till stränder för olika friluftsändamål: promenader, dagis, skolor, sportfiske, tältning, segling, kanotuppdragning, motion och skridskoåkning (i- och uppgång och passage mellan närliggande sjöar).
- Skaffa fakta om värdefulla områden som är i fara. Kommunen och länsstyrelsen kan ha inventeringar. Det kan finnas biologer i föreningen, inom kommunen,

på högskolor m.m. som kan tänkas följa med ut och inventera stränderna. Dokumentera gärna med kamera, karta och, om ni har, GPS.

- Delta i samråd kring ändringar av översiktsplanen och skriv yttranden till kommunen. Om det ritas in området för landsbygdsutveckling i översiktsplanen, måste kommunen enligt propositionen ha undersökt tillgången på stränder utifrån strandskyddets syften. Kräv inventeringar av växter, djur, tillgång till tätortsnära rekreation och friluftsliv för olika ändamål (segling, kanot, skridsko, tältning, skolutflykter, dagisutflykter, camping, turism, fågelskådning, vandring, motion mm). Kräv miljökonsekvensbeskrivningar av särskilt miljöpåverkande förslag.
- Påpeka om det är en stor mängd föreslagna områden vilket mer ger karaktären av att skapa lättnader i det generella strandskyddet än att på ett medvetet sätt bidra till utvecklingen av landsbygden. Ifrågasätt att förutsättningar för landsbygdsutveckling i strandnära lägen med inriktning på bostäder kan finnas i ett så stort antal områden inom kommunen.
- Ange att det saknas en samlad konsekvensbeskrivning enligt kraven i 4 kap. 1 § plan- och bygglagen samt en beskrivning av hur strandskyddets syften kan tillgodoses inom de föreslagna områdena.

Länsstyrelsen har en viktig roll i att granska översiktsplaner och avge ett så kallat granskningsyttrande till kommunen. Se till att samarbeta med länsstyrelser om särskilt dåliga förslag till områden för landsbygdsutveckling, och understryk vikten av att länsstyrelsen kritiserar dem i sitt granskningsyttrande. Det kan få stor betydelse. Enligt förarbetena bör det nämligen *”normalt inte finnas anledning att frångå den bedömning som kommunen har gjort genom redovisningen i översiktsplanen, särskilt om länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande inte anmärkt mot redovisningen”*.³⁷ Hitta rätt länsstyrelse på www.lst.se.

3.3 Politiskt påverkansarbete och media

3.3.1 Politiskt arbete

Ta med politiker och tjänstemän ut till hotade stränder, gärna fina dagar med bra väder och utrustad med något gott att äta. Besök politiker och förklara varför det är viktigt att kommunen är försiktig med landsbygdsutveckling. Nämn särskilt att det kan vara väldigt svårt för kommuner att stoppa olämplig exploatering, inte minst med tanke på att

ett befintligt bostadshus i landsbygdsutvecklingsområde kan innebära en rätt för grannen att bygga ett på grannstommen.

3.3.2 Media

Skriv insändare och debattartiklar. Ta kontakt med intresserade journalister och ge en rättvis bild av vad kommunens politik kan leda till. Förklara vad som kan gå förlorat i ett längre perspektiv. Ta upp biologisk mångfald, den allmänmänskliga aspekten, allemansrätten och tillgången till stränder för de som inte har råd att åka bil långt eller köpa sommarställen.

Det kan vara lättare att få en tidning att skriva om man förser dem med ett underlag. Det kan hända att journalisterna inte har tillräcklig bakgrundskunskap för att kunna ge en korrekt bild endast utifrån ett samtal eller en intervju. Be om att få se artikeln innan den publiceras för att kontrollera att fakta är korrekt.

3.4 Att överklaga en översiktsplan

Om det blir ett beslut om översiktsplan som går mot strandskyddets syfte går det att överklaga i en så kallad laglighetsprövning enligt kommunallagen 10 kapitel. Det är relativt svårt att få rätt i en sådan prövning. Alla kommunmedlemmar kan överklaga, inom tre veckor efter det att kommunfullmäktiges beslut satts upp på kommunens anslagstavla, till förvaltningsdomstolen. För att få rätt i en överklagan måste man peka på att beslutet inte har kommit till i laga ordning eller att det strider mot lag eller annan författning. En sak som är viktig att tänka på om man överklagar en översiktsplan är att man måste föra fram på vilket sätt man anser att kommunens beslut inte tillkommit i laga ordning eller strider mot lag eller annan författning under överklagandetiden, dvs de tre veckorna man har på sig att överklaga. De fel man påpekar därefter kan inte beaktas vid prövningen av förvaltningsdomstolen.

Ett överklagande av en översiktsplan kan endast ske genom laglighetsprövning, vilket innebär att det inte sker någon prövning i sak att innehållet, utan endast att formalia vid beslutsgången har iakttagits. Planen kan då antingen fastställas eller underkännas helt, men således inte ändras.

4. Svartbyggen och otillåtna åtgärder i strandskyddade områden

4.1 Olagliga byggen och åtgärder inom strandskyddsområde

Det är ganska vanligt att markägare gör otillåtna saker på stränderna som inverkar negativt på natur och håller folk borta genom att det får en privatiserande effekt. Så länge det sker inom vad som kallas för ”tomten”, det vill säga hemfridszonen kan det vara tillåtet. Men om hemfridszonen utvidgas, så kan det vara olagligt.

Vad som räknas som tomt skiljer sig från fall till fall, men avgörande är att de boende har rätt till en viss hemfrid. Avstånd har betydelse, men också insyn. Ibland har kommunen beslutat om en ”tomtplatsavgränsning”, och ritat in på en karta var gränsen för hemfridszonen går på en fastighet. En sak som kan vara bra att veta är att svartbyggen enligt plan- och bygglagen preskriberas efter tio år, medan det inte finns någon preskriptionstid för byggnader och åtgärder som skett i strid med strandskyddsbestämmelserna. När ni vill göra en anmälan se alltid till att säkra bevis: markera på en karta, mät och fotografera.

Håll utkik efter svartbyggen på stränder; utbyggnader, uthus, bodar, bryggor, bastubyggnader. Det kan alltså både vara frågan om brott mot bygglovsplikten och mot förbudet att bygga på strandskyddat område. Detta kan vara många olika saker. Avgörande är att det ger ett privat intryck på en plats som omfattas av strandskyddet: hela hus, ombyggda ekonomibyggnader (värme, sängar, vatten), bryggor, bryggdäck, planteringar och gräsmattor för långt bort från tomt, framställda utemöbler, staket och så vidare. Man kan jämföra flygbilder på www.hitta.se eller www.eniro.se med de handlingar med bygglov som finns på kommunens stadsbyggnadskontor. Kontrollera vilken fastighetsbeteckning marken har genom att titta i fastighetskartan (beställ på <http://www.lantmateriet.se>). Ring stadsbyggnadskontoret i kommunen och be dem undersöka om de har bygglov/dispens för åtgärden.

Gör gärna strandpromenader på värdefulla platser och håll ögonen öppna för små eller stora åtgärder som ”avhåller allmänheten från att beträda” stranden inom strand-

skyddsområdet. Vissa saker kan vara tillåtna om de befinner sig innanför hemfridszonen, men otillåtna annars. Det kan röra sig om husvagnar som blir stående år efter år, plank, gräsmattor med rabatter långt från huvudhuset ända ner på stranden, utemöbler, gångvägar, buskar och andra planteringar som gör sken av att stranden är privat. Anmäl sådant till kommunen.

Många tilltag i strandskyddat område ska prövas enligt strandskyddsbestämmelserna (krävs dispens eller upphävande)

- Växthus, handelsträdgårdar, stuterier, ridhus, vilthägn och anläggningar för vattenbruk, tennis- och golfbanor, rid- och travbanor, parkeringsplatser, telemaster, vindkraftverk, campingplatser, pirar, viltvatten, dammar och undervattenskablar
- Enskilda vägar kan också vara dispenspliktiga i strandskyddat område, men det gäller i vissa fall inte vägar som behövs för jordbruk, skogsbruk, rennäring och fiske.

Stängsel och staket utmed stränder får inte hindra tillträdet till stränder, om det inte är inom hemfridszonen eller behövs för får, kor, hästar eller liknande. Anmäl otillåtna stängsel till kommunen, och begär att de förelägger markägaren att ordna en grind – eller om det är uppenbart att stängslet bara är till för att hålla allmänheten borta – att ta bort stängslet. Hänvisa till regeln om stängselgenombrott i MB 26 kap. 11 §.

Miljöbalken 26 kap 11 §

En tillsynsmyndighet får förelägga den som håller stängsel i ett område av betydelse för friluftslivet eller i närheten av ett sådant område att ordna grindar eller andra genomgångar som behövs för att allmänheten skall kunna komma till mark inom ett sådant område som omfattas av allemansrätten.

Är det uppenbart att ett stängsel endast är avsett att utestänga allmänheten från området, får föreläggande meddelas om att ta bort det. Vad som nu har sagts om stängsel skall tillämpas på motsvarande sätt när det gäller diken.

4.2 Anmälan av olagliga byggen inom strandskyddsområde

Anmäl svartbyggen och brott mot strandskyddet till kommunens stadsbyggnadskontor, skriftligen. Ange varför byggnaden eller åtgärden är olaglig, varför den är dålig för natur och friluftsliv. Det är också viktigt att få med den exakta platsen, gärna dokumenterat på karta och med fotografier. Begär att kommunen förelägger markägaren att ta bort och återställa stranden. Beskriv också varför du är berörd, som närboende eller att du ofta passerar i området. Även ändringar av byggnader och hus och andra åtgärder som har avhållande effekt på friluftslivet och förändrar villkoren för djur och växter på kan vara otillåtna.

Byggnader, anläggningar, anordningar och andra åtgärder för jordbruk, skogsbruk, rennäring och fiske kan vara undantagna från strandskydd. Men de får inte användas till bostäder (se detta beskrivet ovan).

I vissa fall kan det finnas bygglov att överklaga, i annat fall får man istället anmäla missförhållandena till kommunen. Beskriv först och främst varför svartbygget/otillåtna åtgärden inom strandskyddsområdet är skadlig. Om kommunen inte avser att vidta någon åtgärd - be att få detta beslut skriftligt. Följande punkter kan innehålla argument bra att ta med:

- Det rör sig inte om en ekonomisk verksamhet i lagens mening och omfattas inte av undantaget för areella näringar. För att en bisyssla skall omfattas av undantaget i den första punkten skall näringen medföra ett tillskott av betydelse till näringsidkarens försörjning.

Hobbyverksamhet omfattas därför inte enligt förarbetena.

- Byggnaden avser inte jordbruk, skogsbruk, rennäring eller fiske och omfattas därför av förbudet mot att bygga inom strandskyddsområde. Mejerier, slakterier, fiskodling och sågverk omfattas även de av förbudet.
- Byggnaden kan läggas längre upp från stranden vilket är ett krav som började gälla den 1 juli 2009. Enligt förarbetena till de nya bestämmelserna gäller undantaget för ekonomibyggnad om ”byggnaden för sin funktion *måste* finnas eller vidtas inom strandskyddsområdet” (vår kursiv).
- Anmäl ekonomibyggnader som används för annat än jordbruk, renskötsel, fiske eller skogsbruk. Dessa får inte användas för bostadsändamål. Viktiga tecken på att det rör sig om smygboende kan vara fönster (på fåbodrar...), sängar, belysning, indragen värme, isolering.

Om kommunen systematiskt vägrar att vidta åtgärder mot svartbyggen och olagliga åtgärder i strandskyddat område trots anmälningar kan det vara läge att kontakta media om saken. Då bör man ha exempel på ordentliga strandskyddsintrång som verkligen hindrar friluftsliv eller påverkar naturmiljön (t ex rödlistade eller skyddade arter). Hjälper inte det, kan det som en sista utväg vara lämpligt att anmäla kommunen till polisen. Var försiktig med att peka ut enskilda personer, det kan vara orättvist och det är dessutom brottsligt att anmäla personer utan att ha grund för sin sak. Bifoga fotografier och annan bevisning.

En av Östersjöns stränder på Gotland. Foto: Naturfotobanken

5. Översyn av utvidgat strandskydd

De nya bestämmelserna om strandskydd från 2009 har inneburit förändringar. Förändringarna som infördes 2009 har till viss del gjort det svårare för länsstyrelserna att utvidga strandskyddet från 100 till 300 meter samtidigt som nuvarande beslut om utvidgning upphör att gälla sista december 2014. Det innebär att det nuvarande utvidgade skyddet försvinner 2014 om inte länsstyrelserna, efter en omfattande process, fattar beslut om utvidgning. Områden med höga naturvärden och av intresse för friluftsliv inom de utvidgade delarna av strandskyddet, dvs den del som ligger mer än 100 m från stranden, hotas av exploatering om inte länsstyrelsen tar nya beslut om utvidgning.

Enligt de tidigare reglerna kunde länsstyrelsen utöka strandskyddet från 100 upp till 300 meter där det behövdes för att ”tillgodose något av strandskyddets syften”. De nya reglerna innebär att länsstyrelsen får utvidga strandskyddet om det behövs för att ”säkerställa något av strandskyddets syften”. En utvidgning av strandskyddet kan göras utifrån något av strandskyddets båda syften; att trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområdena och att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Beslut om att utvidga strandskyddet ska grundas på de berörda områdena värden och nuvarande och förväntade behov av tillgängliga strandområden. Beslut om att utvidga strandskyddsområdet kan enligt förarbetena avse områden som omfattas av annat områdesskydd ex. naturreservat och Natura 2000-område, områden av riksintresse på grund av deras natur eller kulturvärden eller med hänsyn till det rörliga friluftslivet, kust och skärgårdsområden som inte redan har förlorat i betydelse på grund av exploatering. Vidare anges grunda havsbottnar av betydelse för flora och fauna, välbesökta friluftsområden eller områden som har tydlig potential att bli det, tätortsnära strövområden och ekologiskt känsliga områden som inte omfattas av annat områdesskydd.³⁸

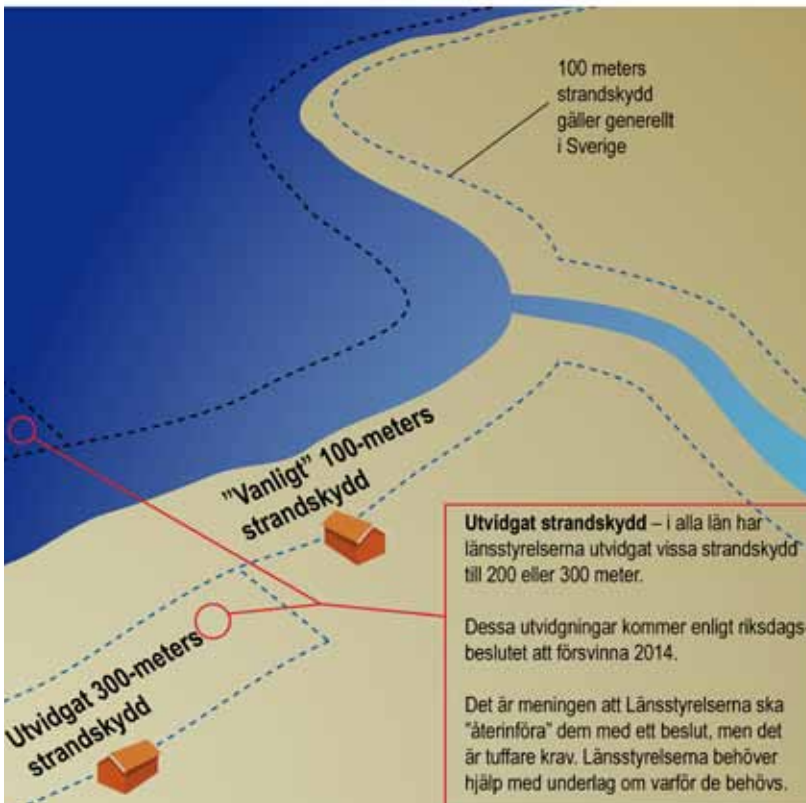
Länsstyrelsens process med översynen av utvidgat strandskydd har redan startat i många län och vissa läns-

styrelser har valt att arbeta inom väldigt snäva tidsramar. Om länsstyrelsen inte hinner få fram underlag eller har tillräcklig kunskap om områdenas värden kan konsekvensen bli att det utvidgade strandskyddet upphör längs stora delar av våra stränder. Därför är detta viktigt att bevaka.

Länsstyrelsens översyn ska genomföras i samråd med kommunerna och kommer därför troligtvis att göras kommunvis. Enligt den handledning Naturvårdsverkets gjort för översynen är det lämpligt att olika föreningar bjuds in i processen. Handledningen är dessvärre bara vägledande för länsstyrelserna och de kan alltså förbise att samråda med viktiga intressenter såsom miljö- och friluftsföreningar. Information från länsstyrelsen når inte heller alltid ut till alla viktiga organisationer och föreningar och ibland endast till huvudorganisationer. Det är därför viktigt att de som mottar information på länsförbunds nivå sprider det vidare till kretsar och övriga intresserade såsom ornitologer, kano- och båtklubbar, botanister, hembygdsförbund, orienteringsförbund, skidförbund och lokala friluftsföreningar.

För att förhindra att nuvarande strandskyddsområden går förlorade och skapa möjlighet för att nya områden med höga friluftsliv- och naturvärden skyddas är det av stor vikt att föreningen deltar i länsstyrelsens översyn och bidrar med lokalkunskap och lokalkännedom. Ta gärna kontakt med länsstyrelsen och efterfråga information om hur de avser att bedriva översynen och vilken tidplan som gäller för genomförandet. Meddela att ni redan på ett tidigt stadium vill delta i samråd om kommande förslag till ändringar och ta del av underlag. Eftersom Länsstyrelsen ska samverka med kommunerna kan det vara av värde att också samarbeta med den egna kommunen, särskilt om kontakten med Länsstyrelsen är tungrodd.

Information om var det i länet/kommunen för närvarande finns beslut om utvidgat strandskydd går att få från länsstyrelsen.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN OCH ANDRA INTRESSERADE KAN BIDRA TILL ÖVERSYPEN GENOM ATT:

- Identifiera områden viktiga för friluftsliv- och/eller med höga naturvärden som i framtiden bör ha utökat strandskydd för att skyddas mot exploatering eller annan negativ inverkan.
- Inventera och dokumentera er lokala kunskap om områdenas naturvärden och intresse för friluftslivet och bidra med underlagsmaterial till länsstyrelsen.
- Kräva att länsstyrelsen ska påbörja översynen över det utökade strandskyddet om det inte gjorts än och att ni ska få delta vid samråd.

När ni ger förslag på områden som bör omfattas av utvidgat strandskydd så begränsa er inte till en beskrivning av den nuvarande användningen. Beskriv även varför områden är viktiga att skydda ur ett framtidsperspektiv. Översynen är inte begränsad till områden som redan är utvidgade, det är därför av vikt att även föreslå nya områden med höga värden. Ändamål och aktiviteter viktiga för friluftslivet som kan utgöra grund för ett utvidgat strandskydd kan vara; badplatser, vandringsleder, friluftsområden, rekreationsområden, fågelskådning, hamnar, skridskoåkning, paddlingsområden, skidterräng, tätortsnära strövområden m.m. Naturvärden som åberopas kan vara allt i från orörda områden vid sjöar, grunda vikar runt kusten, spridningskorridorer för djur och växter, områden som utgörs av sällsynta biotoper, vassbälten, unika arter m.m.

Det är viktigt att länsstyrelsens värderingar och underlag står sig i en rättslig prövning i samband med eventuella överklagande av besluten. Ett bra underlag till besluten med information om områdets värden är även viktiga för att förhindra framtida dispenser från strandskyddet. Kräv därför att länsstyrelsen ska inventera områdena och lämna in

det material ni har till länsstyrelserna. Mer information om hur översynen ska gå tillväga finns i Naturvårdsverkets vägledning *Utvidgat strandskydd*.

Färnebofjärdens nationalpark. Foto: Naturfotobanken

Litteraturtips:

Strandskyddet – snart ett minne blott:

rapport från Naturskyddsföreningen, STF, Friluftsförbundet, WWF, Svenskt Friluftsliv och Sportfiskarna. oktober 2008. Ladda ner här:
www.naturskyddsforeningen.se/press/pressmeddelanden/?news=3216

Naturvårdsverkets rapport 2002 :5185.

Ladda ner här: http://nvv.sh.ateles.se/epages/NVV.sf/sv_SE/?ObjectPath=/Shops/NVV/Products/620-5185-7

Naturskyddsföreningens remissvar 2008.

Ladda ner här: www.naturskyddsforeningen.se/om-oss/remissvar/kust-och-hav/

Strandskydd – en vägledning för planering och prövning. Handbok 2009:4, Naturvårdsverket

Handbok för artskyddsförordningen.

Del 1. Handbok 2009:2, Naturvårdsverket

Utvidgat strandskydd, Handbok 2010:4

En vägledning till underlag och beslut, Naturvårdsverket

Proposition 2008/09:119 *Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden*

SCB:s Statistiska Meddelanden MI 50 SM 1102 *Bebyggelsepåverkad kust och Strand*, utgiven 2011-10-19

Fotnoter

1. Proposition 2008/09:119 "Strandskyddet och utvecklingen av landsbygden". En proposition är ett förslag till riksdagen från regeringen, ett viktigt så kallat förarbete till strandskyddsreglerna.
2. Se Mark- och miljööverdomstolens dom M 9745-10 den 3 juni 2011, domskälen sidan 3.
3. Prop. 2008/09:119 s. 104-105.
4. Prop. 2008/09:119 s. 112.
5. Undantaget gäller även verksamheter som regeringen beslutat om tillåtlighet enligt miljöbalken 17 kap.
6. Mark- och miljööverdomstolen dom 2011-06-03 i mål nr 9745-10.
7. Prop. 2008/09:119 s. 71.
8. Detta gäller alla ärenden som inletts efter den 1 juli 2009 enligt övergångsbestämmelserna till den lagändring som trädde i kraft då.
9. I ett fall hade en av Naturskyddsföreningens kretsar överklagat ett beslut, men kom sedan på att kretsen inte hade talerätt. I efterhand ordnade de med en fullmakt från föreningens länsförbund. Domstolen avvisade överklagandet med hänvisning till att det var för sent; man kan inte ändra vem som överklagat senare än den treveckorsfrist som gäller för överklagande.
10. Prop. 1997/98:45 del 1 s. 317 f och prop. 2008/09:119 s. 53.
11. Se rättsfallet RÅ 2005 ref. 44.
12. Prop. 1997/98:45 del 2 s. 726.
13. Hänvisa till Miljööverdomstolens dom i mål nr 7840-08 den 23 oktober 2009.
14. Prop 2008/09:119 s. 105.
15. Miljöbalkspropositionen 1997/98:45 s. 726.
16. Se Naturvårdsverkets Allmänna Råd 97:1 s. 42. "Förfallen och övergiven byggnad. Är en byggnad i vedertagen mening förfallen, är ett återställande att anse som tillståndspliktigt uppförande av helt ny byggnad. Önskan att ersätta en sådan byggnad är i sig inte något särskilt skäl för dispens. (...) Beror byggnadens dåliga skick på att den i praktiken har övergivits och inte nyttjats under en lång tid, kan de planerade arbetena inte anses som reparation utan som uppförande av helt ny byggnad. En fråga, som har betydelse för bedömningen är om omgivande mark har förvildats och/eller upplevs som allmänt tillgänglig. Särskilda skäl kan i så fall inte anses föreligga och byggnadsföretaget skall därför prövas."
17. Se Naturvårdsverkets Allmänna Råd 97:1 s. 41 "Vad beträffar ersättning av byggnad efter rivning gäller i allt väsentligt samma som för en brunnen byggnad. Ansökan om dispens för återuppbyggnaden bör som regel ha lämnats in till prövningsmyndigheten före det att rivningen genomförs."
18. Se Naturvårdsverkets Allmänna Råd 97:1, sid 41 "Brunnen byggnad (...)Dispensen får inte leda till att den privata zonen utvidgas eller att påverkan på de biologiska värdena försämras utanför den privata zonen."
19. Se Naturvårdsverkets handbok 2009:4, Strandskydd, en vägledning för planering och prövning, s. 45."Att det finns en lucktomt är däremot inte ett skäl som kan tillämpas enligt den nya lagstiftningen. Om en ansökan om dispens avser en så kallad lucktomt kan inte detta åberopas som ett särskilt skäl".
20. Mark- och miljööverdomstolens dom M 8660-10 den 5 juli 2011 handlade om ett bryggdäck. I domskälen uttalade domstolen följande: "Även om landområdet närmast vattnet är i anspråkstaget är vattenområdet utanför stranden tillgängligt för allmänheten".
21. Se Prop. 2008/09:119 s 105.
22. Ibid.
23. Mark- och miljööverdomstolens dom om avstyckning av villatomter i Norrtälje, M 215-11, den 17 juni 2011.
24. Mark- och miljööverdomstolens dom om ett enbostadshus på Arholma, M 1104-10, den 22 juni 2011.
25. Prop. 2008/09:119 s 105.

26. Prop. 2008/09:119 s 105.
27. Högsta domstolens dom den 18 januari 2008 (Mål T 4786-05).
28. Miljööverdomstolens dom den 24 april 2008, Mål M 409-08.
29. Mark- och miljööverdomstolens dom 2011-06-09, M 8963-10.
30. Prop. 2008/09:119, sid 106.
31. Prop. 2008/09:119, sid 106.
32. "Om tillämpningen av 7 kap. 26 § vid dispensprövningen leder till bedömningen att de biologiska värdena påverkas på ett oacceptabelt sätt, ska en dispens inte ges." (Prop. 2008/09:119, s. 106)
33. Strandskydd - en vägledning för planering och prövning, Naturvårdsverket, Handbok 2009:4, Utgåva 1, september 2009.
34. Prop. 2008/09:119.
35. Prop. 2008/09:119, s. 107-108.
36. Prop. 2008/09:119 s. 107.
37. Prop. 2008/09:119 s. 58.
38. Prop. 2008/09:119 s. 99.

Naturskyddsföreningen
Bohuslän

Till
Länsstyrelsen Västra Götalands län

2010-11-29

**Överklagat beslut: Orust kommuns strandskyddsdispens 2010-11-11,
MBN/2010:1292. Prövning och ansökan om ändrat förhandsbesked samt
strandskyddsdispens för nybyggnad av två bostadshus inom fastigheten Bön 1:4.**

Yrkande

Naturskyddsföreningen i Bohuslän anser att särskilda skäl för strandskyddsdispens ej finns och att den av MBN Orust givna dispensen skall upphävas.

Motiv för överklagandet

Naturskyddsföreningen i Bohuslän överklagar Orust kommuns strandskyddsdispens då inget särskilt skäl finns för dispensen.

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten (MB 7:13 2 st). Det är alltså viktigt att påpeka att skyddet gäller både allemansrättsliga förhållanden och levnadsvillkor för djur- och växtliv. MBN Orust skriver att platsen inte ”hyser särskilda biologiska värden och är svårtillgängligt”. Detta är inget särskilt skäl och därmed, i sammanhanget, irrelevant upplysning.

MBN Orust skriver vidare att särskilda skäl föreligger enligt MB 7:18 2 pkt. *Naturskyddsföreningen i Bohuslän* förmodar att MBN Orust menar MB 7:18c 2 pkt. *Naturskyddsföreningen i Bohuslän* vill peka på det orimliga i att använda det faktum att det ligger hus mellan det tilltänkta dispensområdet och havet i en riktning skulle vara ett särskilt skäl. Om så vore fallet skulle dispenser i praktiken bara vara omöjliga för husbyggen på helt obebyggda öar. Så är inte fallet. Det finns inga byggnader mellan det tilltänkta dispensområdet och havet i nordväst- sydväst, varför MB 7:18c 2 pkt inte är tillämplig och därmed skall dispens från strandskyddet inte ges.

Det skall dessutom tilläggas att alternativ placering av byggnaderna, utanför strandskyddat område, finns och har av sökandena själva tidigare föreslagits.

Boel Lanne
för Naturskyddsföreningen i Bohuslän*
Rangelv. 8, 475 35 Grötö
boel.lanne@naturskyddsforeningen.se
Tel 070 235 1926

*Naturskyddsföreningen i Bohuslän är en demokratisk naturskyddsforening som bildades 1974 och har drygt 18 000 medlemmar.

Denna skrift riktar sig främst till de kretsar och länsförbund inom Naturskyddsföreningen som vill värna strandskyddet genom att bevaka den strida strömmen av så kallade dispenser och upphävanden av strandskyddet. Här ges en överblick av lagstiftningen på området. Vägledningen visar hur man griper in i olika beslutsprocesser och hur man överklagar ärenden som rör strandskydd.

Naturskyddsföreningen

Ge oss kraft
att förändra.
Pg.90 1909-2

Naturskyddsföreningen. Box 4625, 11691
Stockholm. Tel 08-702 65 00. info@naturskyddsforeningen.se

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Föreningen har ca 192 000 medlemmar och finns i lokalföreningar och länsförbund över hela landet.

Vi står bakom världens tuffaste miljömärkning
Bra Miljöval.

www.naturskyddsforeningen.se

Bra Miljöval